

TRGOVSKI TOVARIŠ

LETO XXX 1 9 3 3 ŠTEVILKA 5

O GOSPODARSKI ETIKI

V široki publiki vlada pogosto mnenje, da duhovnik ne more govoriti o gospodarstvu, češ njegov delokrog je na verskem polju, dočim je baš gospodarstvo panoga izrečno gmotnega značaja.

In vendarle je tudi zastopnik vere ne le opravičen, nego tudi poklican, da govori vsaj tu in tam o gospodarstvu, kajti: vera, in tu jemljem besedo v najširšem pomenu, zajema človeka in prodira v njegovo notranjost; in čeprav vrvenje življenja pri tem ali onem začasno zakrije delovanje vere, v enem kotičku srca tlijo še vedno verska načela, ki ob kritičnih trenutkih uveljavijo svojo moč.

Versko prepričanje je pač pri vseh narodih tako globoko, da se nujno izdejstvi tudi v praktičnem življenju.

Tako nam dokazuje zgodovina, da je vera vedno vplivala na politično mišljenje narodov, da je mnogokrat rodila in plodila umetnost, da je usmerjala literaturo in prosveto, navajala k higijeni, in — bodi povedano na zadnjem, toda ne na manj važnem mestu, — učinkovala na gospodarski razvoj.

Na prvi mah bi človek mislil, da sta vera in gospodarstvo drug drugemu tuja ali celo nasprotna svetá.

Toda to nasprotstvo je le dozdevno.

Saj ima vsaka vera tudi svojo etiko, in vsaka vera zahteva, naj se te etične norme spoštujejo v vseh vejah človeškega udejstvovanja, potemtakem tudi v gospodarskem življenju.

To je splošno načelo, ki ga lahko podpiše vernik vsake veroizpovedi.

Seveda pa ne vpliva vsaka vera enako učinkovito na gospodarsko življenje. Tudi ne v enakem pravcu: kajti, slednjič je tudi etična vsebina vere odvisna od njene dogmatične usmerjenosti. Toda pri vseh verah, brez razlike opažamo dejstvo, da vtisnejo bolj ali manj močan pečat tudi gospodarskemu življenju.

Pojdimo na daljni vzhod; vzemimo konfucionizem in budizem.

Konfucionizem je etično precej tostransko usmerjen, on je naravnost koristoloven, ima pa marsikatero zdravo idejo, kakor: mnogo otrok in pridno delo. Pod vplivom te etike se Kitajci zelo množijo, njih »kuli« so brezbrojni, in vsaka država jih — incredible dictu — odklanja prav radi njih pridnosti, ker s svojo pridnostjo bi posekali in »skonkurirali« skoro povsod domače delavce. — To je en kos one nevarnosti, ki se jo imenuje »rumena nevarnost«. — Aktivizmu Kitajcev ni kmalu kak narod kos.

Če pa gremo iz Kine v Tibet, najdemo povsem drug pojav. V Tibetu vladajo sami svečeniki budistične vere, to je nekak kulturni otok, ki zabranjuje dostop vsaki evropski penetraciji. Budizem nam nudi nasprotno sliko, kot smo jo videli v Kini. Pri budizmu je vse usmerjeno

v pobožno premišljevanje (kontemplacijo). Tostranski svet ne pomeni budistu nič. Radi tega je budist na gospodarskem procvitu desinteresiran. Njegovo trajno premišljevanje o tem, kako ničvredno je vse zemsko, ga vodi v nekakšen okosteneli kvietizem, s katerim na gospodarskem polju ne moreš pričeti ničesar.

Kolikor je Kinez preveč gospodarsko in tostransko usmerjen, toliko je budist premalo. Kitajci čutijo nekako podzavestno, da vsebuje njih etika premalo onostranskih elementov, zato opažamo pri njih zanimiv pojav, da so tekom življenja konfucionisti, ob smrti pa kličejo budističnega svečenika, ki jih tudi pokoplje.

Toda zapustimo te oddaljene dežele in pojdemo bliže, v območje Sredozemskega morja, okoli katerega živi toliko narodov in toliko verstev.

Vzemimo izlam, ki nam je od nekrščanskih ver skoro najbolj znan, saj štejemo v Jugoslaviji malone poldrugi milijon muslimanov.

Če pogledamo na zemljevid in poiščemo dežele, v katerih vlada ali je do nedavna vladal izlam, bomo videli, da se meje slabo razvitega gospodarstva skoro krijejo z mejami vere polumesca.

Njegov kizmet vodi mohamedanca pač v neko *apatijo*, ki se kaže ne le na psihološkem polju, nego tudi na gospodarskem.

Razen teh splošnih vplivov na gospodarsko polje, ki jih ugotavljamo pri vsaki veri, najdemo pri mnogih tudi posebne predpise, ki segajo naravnost v gospodarski razvoj.

Ostanimo pri izlamu:

Znano Vam je, da je Mohamed zabranil uživanje opojnih pijač in svinjskega mesa. — Je li zabranil vino iz higienskih razlogov, ali iz nasprotstva do krščanstva, ki uporablja vino pri evharistični daritvi, je za naše vprašanje irelevantno. Gotovo pa je, da se v območju izlama ne more razviti industrija opojnih pijač, in da bi morale tovarne kranjskih klobas zapreti svoja podjetja.

Pa vzemimo nekatera dejstva ali pa ideje, ki jih srečujemo tekom zgodovine v okviru krščanstva, pa bomo videli, kako te ideje lahko vplivajo na gospodarstvo.

V VIII. stoletju so se pojavili na vzhodu takozvani ikonoklasti (Bilderstürmer). Če bi bili zmagali nasprotniki podob, bi bila verska umetnost onemogočena.

Rekli boste: »umetnost ni gospodarstvo«..., kar moram seveda priznati, toda mislim, da je le ustvarjenje umotvora zadeva genija, reprodukcija umotvorov in prodaja teh reprodukcij pa so zadeva industrije in trgovine, torej strogo gospodarsko usmerjenih panog.

Zgodovinarji uče na primer, da je kalvinizem s svojimi teološkimi naziranjmi močno učinkoval na svoje pristaše v gospodarskem smislu, ter da jih je usmeril v kapitalizem..., o tem obstoja cela literatura.

Vzemimo slednjič en primer iz cerkvenega prava in sicer iz naše dobe: vprašanje o praznikih.

Prazniki so brezdvomno sakralna institucija, ki ima predvsem bogočastne namene. Toda mi vidimo, da je Pij X. ukinil precejšnje število praznikov, ker se je zdelo, da radi velikega števila praznikov trpi nekoliko trgovina, in ker so delavci želeli, da bi imeli več dni, ko bi si služili kruh, torej so prišli zopet v poštev tudi gospodarski vidiki. Skratka stike med vero in gospodarstvom vidimo povsod. Če obstoja zveza med vero in gospodarstvom, mora kajpada obstojati tudi zveza med

etiko in gospodarstvom. Tu pa nastane velevažno vprašanje: Kakšni etični principi pa naj veljajo v gospodarstvu?

Ni namreč dovolj, da opisujemo različne gospodarske oblike in o njih poročamo, potrebno je poznati tudi pravila, po katerih naj se gospodarstvo ravna, in sicer ne pod vidikom »koristnosti«, nego pod vidikom poštenosti. Ta pravila nam podaja gospodarska etika. Ta disciplina ni zgolj opisna, kakor nekateri deli sociologije. Njen namen ni, da le poroča, kar je naloga zgodovine, nego je ravnajoča, ona ne poroča, temveč naroča.

Gospodarska etika je del etike sploh, ki ne govori o tem, kar je, temveč ukazuje to, kar bi moralo biti, to kar je dobro in pošteno.

Kaj more povedati teolog o gospodarski etiki? Teolog zajema svoja tozadevna načela iz »knjige nad knjigami«, iz Sv. pisma.

Kdor ne pozna bolj podrobno Sv. pisma, bo mislil, da bo iskal v bibliji zamenj z direktiv za gospodarsko etiko... in vendarle je baš ta knjiga silno bogata na etičnih vrednotah prav za gospodarsko življenje.

V tej knjigi najdemo sploh najbolj vzvišeno etiko, ob enem pa vidimo, da so njene večno veljavne zahteve vedno v najlepši skladnosti z zahtevami zdravega človeškega razuma in z blaginjo ljudskega rodu.

Ko bi n. pr. Stara zaveza ne vsebovala za našo stvarino nobenega drugega stavka, kakor oni dve besedici iz sinajske zakonodaje: »Ne kradi«, ...bi nam nudila že zadostno ravnanje. — Toda rekel sem, da je biblija bogata. Skušal bom na kratko, bolj sumarično, vendarle pregledno pojasniti nauk Sv. pisma z ozirom na gospodarstvo.

Odprimo prvo stran te častitljive knjige:

Bog je ustvaril zemljo, sed non erat, qui operaretur terram (Gen. 2, 5), še ni bilo človeka, ki bi obdeloval zemljo. — Ko Bog ustvari Adama, ga postavi v vrt Eden, »ut operaretur« (Gen. 2, 15) (da bi ga obdeloval).

Med prve naloge, ki jih je torej Bog postavil človeku, spada obdelovanje zemlje, torej udejstvovanje, ki je začetek vsakega gospodarstva. — Ni treba, da je človek ravno hud fizijokrat, pa mora priznati, da brez obdelovanja zemlje ne pridemo ne do surovin, ne do drugih izdelkov.

V kakšnem načelnem odnosu pa je po svetopisenskem nauku človek do zemlje?

To vprašanje je gospodarsko in etično zelo važno.

Na to vprašanje odgovarjam s svetopisenskim besedami, ki jih je rekel Bog prastarišem: »Napolnita zemljo ter podvrzita si jo... Replete terram et subjicite eam« (Gen. 1, 28).

Bog izroča človeku vso zelenjavo, vse drevje, vse živali, morske ribe in ptice nebeške, katerim naj vsem gospoduje, dominamini eis.

Vsa narava je torej podrejena človeku kot gospodarju. Iz tega sledi, da mora narava z vsemi svojimi produkti služiti človeku.

Gospodarstvo je potemtakem tu zaradi človeka, in ne človek radi gospodarstva: če piše Evangelij, da je sobota radi človeka, in ne človek radi sobote, velja to prav tako o gospodarstvu (Marko 2, 27).

To gospodarstvo pa je postalo radi nepokorščine človeka mučno in težavno: »s trdom se boš živil od zemlje vse dni svojega življenja, v potu svojega obraza boš užival svoj kruh« (Gen. 3, 18—19).

Delo, in sicer naporno delo, delo v potu obraza, je *conditio sine qua non* za razvoj gospodarstva.

Ni pa delo »malik«, kateremu naj človek služi, temveč le sredstvo za ohranitev človeka.

Ker pa ima človek ne le naravni nagon, temveč tudi pravo etično dolžnost, da ohrani svojo eksistenco, je delo, ki mu pomaga v tej smeri, zanj etična vrednota ter etična zahteva.

Zemlja je gotovo bogata, toda brez dela nudi človeku bore malo; kjer je ne zaliva delavec s potom svojega obraza, ostane neplodna ter mu rodi običajno le trnje in osat.

Delati je za človeka ne le potrebno, delati je tudi častno. Če je Ciceron rekel, da delavnica ni prav nič »nobel«, »nec enim quidquam ingenium habere potest officina« (De off. 4, 42), je to pač starorimsko naziranje, ki se povsem razlikuje od svetopisenskega stališča, izraženega v Ps. 127, 2: »Delo svojih rok boš užival: blagor tebi in dobro ti bo«.

Delo je oni faktor, ki prinaša družbi gospodarske vrednote: »Lena roka dela revščino, roka pridnih in delavnih ljudi pripravlja bogastvo«, pravi Salomon (Pregov. 10, 4). — Da je tu mišljeno materijelno bogastvo, je razvidno iz konteksta.

Pri tem pa me lahko vprašate, v katerem pravcu usmerja Sv. pismo človeško delo. Ali v pravcu poljedelstva, ali v pravcu industrije, ali v pravcu trgovine, ozir. denarništva.

Na to odgovorjam:

Stara zaveza, imajoč pred očmi dejstvo, da Izraelci stanujejo v Palestini, je dala judovskemu ljudstvu ne le splošne etične smernice za gospodarsko življenje, temveč ga je naravnost usmerila k poljedelstvu.

Mi najdemo v Stari zavezi precej na drobno izveden gospodarski sistem, imamo posebno »lex agraria«, ki vsebuje obilo zanimivega materijala.

Nova zaveza, ki je po svojem bistvu etnološko in teritorijalno univerzalistična, ni mogla podati kristjanom direktiv za kako posebno gospodarsko obliko, temveč samo splošne etične pravce, v okviru katerih naj se razvija gospodarsko življenje. Pomislite malo, če bi belgijski misijonar, rojen iz družine fabrikanta, stopil med zamorce centralne Afrike in začel učiti, da je »industrijalizacija« zemlje etična zahteva krščanstva..., ves svet bi se smejal.

Nova zaveza povdarja potrebo dela na gospodarskem polju, posvečuje delo z zgleodom Kristusa Gospoda, ki je sam delal, zavrača delomržneže z besedami sv. Pavla: »Kdor noče delati, naj tudi ne je« (2 Tes. 3, 10). — Apostol piše sam o sebi, »da ni jedel pri nikomur kruha zastonj, ampak da je s trdom in naporom noč in dan delal« (2 Tes. 3, 8).

Toda Nova zaveza ne navaja kakšnega ekskluzivnega predmeta, kateremu bi moral človek posvetiti svoje sile, ko deluje na gospodarskem področju.

V okviru novozavezne etike ima vsaka gospodarska oblika prostora, vsaka se lahko uveljavi primerno svoji naravi, da se le drži onih meja, ki jih postavlja zakon pravičnosti in ljubezni.

Ako hočemo doumeti gospodarsko etiko, moramo omeniti, nekako kot fundamentalno tezo, da ima človek po naravnem pravu pravico imeti zasebno posest.

(Konec prihodnjič)

Dr. Josip Ujčić.

STISKE IN TEŽAVE PODONAVSKIH DRŽAV

Z nastopom težke krize v evropskih agrarnih državah se je v mednarodni gospodarski politiki, pa tudi v mednarodnih finančnih krogih, načelo pereče vprašanje splošno neugodnega gospodarskega in finančnega položaja srednjeevropskih odnosno podonavskih držav.

Za težko stanje teh držav, med katere spadajo Jugoslavija, Češko-slovaška, Poljska, Avstrija, Romunija in Ogrska, je pokazala mnogo zanimanja tudi Mednarodna trgovska zbornica v Parizu in prvič je prišlo vprašanje, kako pomoči tem državam, v razpravo na konferenci v Stresi, ki je obravnavala zlasti o gospodarski obnovi Srednje in Vzhodne Evrope. Na konferenci v Inomostu 1932 se je pretresalo valutno in finančno vprašanje podonavskih držav, končno pa meseca oktobra preteklega leta v Budimpešti. Mnogo se je tedaj govorilo o osnovanju agrarnega bloka, o gospodarskem zblizanju podonavskih držav in skupnem nastopanju v mednarodno-trgovinskih stvareh. Do ustvaritve agrarnega bloka ni prišlo; pač pa je postajal položaj zlasti vzhodnih evropskih držav, ležečih ob Donavi, vedno težavnejši.

O valutarnih, finančnih in gospodarskih prilikah podonavskih držav bo razpravljajal tudi kongres Mednarodne trgovske zbornice na Dunaju.

Ker spada med podonavske države tudi naša država, je prav, da si gospodarski položaj teh držav nekoliko ogledamo na osnovi podatkov, ki jih je v zunanje trgovinskem in finančnem stanju podonavskih držav zbrala Mednarodna trgovska zbornica, kot gradivo za svoj kongres na Dunaju.

Podonavske, kot pretežno agrarne države, so zašle v ta neugoden položaj, ki se je razvil v problem evropskega značaja, zlasti radi velikih preokretov v poljedelski proizvodnji in žitni trgovini, avtarkičnih stremljenj evropskih industrijskih držav, povojnih političnih prilik ter notranjih gospodarskih, političnih in socialnih preokretov, ki so ovirali gospodarsko konsolidacijo na znotraj in slabili stališče poedinih držav na zunaj. Usodne pa so postale za podonavske države prilike, ko so nastopile mednarodne prometne, plačilne ovire in devizne težkoče.

Za presojo gospodarskih prilik v podonavskih državah vobče, naj nam služi pregled o prometu zunanje trgovine.

Skupni izvoz podonavskih držav je znašal:

1929:	8948 milijonov švicarskih frankov
1931:	5704 milijonov švicarskih frankov
1932:	3352 milijonov švicarskih frankov

Upadel je torej od 1929 do 1932 za 62,4%.

Od celokupnega izvoza je v letu 1932 odpadlo na poljedelske proizvode, živino in živinske proizvode:

v Jugoslaviji	pri 255 milijonih švicarskih frankov izvoza	56,3%
v Češkoslovaški	pri 1132 milijonih švicarskih frankov izvoza	21,0%
v Romuniji	pri 467 milijonih švicarskih frankov izvoza	50,0%
v Poljski	pri 632 milijonih švicarskih frankov izvoza	40,7%
v Ogrski	pri 301 milijonih švicarskih frankov izvoza	62,3%
v Avstriji	pri 565 milijonih švicarskih frankov izvoza	6,8%

Celokupni uvoz podonavskih držav pa je bil naslednji:

1929:	9839 milijonov švicarskih frankov
1931:	5668 milijonov švicarskih frankov
1932:	3540 milijonov švicarskih frankov

Uvoz je padel v zgorajšnjem razdobju za 64%, to je za 1.6% več nego izvoz.

Trgovinska bilanca poedinih podonavskih držav kaže za razdobje 1929—1932 sledečo sliko:

Jugoslavija	— 1929	— aktivna za 25 milijonov švicarskih frankov
	1932	— aktivna za 16 milijonov švicarskih frankov
Češkoslovaška	— 1929	— aktivna za 79 milijonov švicarskih frankov
	1932	— pasivna za 20 milijonov švicarskih frankov
Poljska	— 1929	— pasivna za 176 milijonov švicarskih frankov
	1932	— aktivna za 129 milijonov švicarskih frankov
Ogrska	— 1929	— pasivna za 23 milijonov švicarskih frankov
	1932	— pasivna za 5 milijonov švicarskih frankov
Avstrija	— 1929	— pasivna za 782 milijonov švicarskih frankov
	1932	— pasivna za 447 milijonov švicarskih frankov
Romunija	— 1929	— pasivna za 14 milijonov švicarskih frankov
	1932	— aktivna za 150 milijonov švicarskih frankov

Zunanja zadolžitev podonavskih držav

Zanimivi so podatki glede zunanje zadolžitve podonavskih držav po stanju leta 1932:

Skupno so znašali zunanji dolgovi vseh šest podonavskih držav: 23.366 milijonov švicarskih frankov.

Od tega skupnega dolga odpade na:

javne dolgove	15.766 milijonov švicarskih frankov
zasebne	7.600 milijonov švicarskih frankov
	<u>23.366 milijonov švicarskih frankov</u>

Po stanju leta 1932 odpade na posamezne podonavske države **vojnega, dolgoročnega in kratkoročnega zunanjega javnega dolga:**

Država	Vojni dolg	Dolgo-ročni javni dolg	Kratko-ročni javni dolg	Država	Vojni dolg	Dolgo-ročni javni dolg	Kratko-ročni javni dolg
	v milij. švic. frankov				v milij. švic. frankov		
Jugoslavija	1175	3020	411	Ogrska	119	1602	336
Češkoslovaška	888	1423	—	Avstrija	—	1537	75
Poljska	1624	2657	—	Romunija	1240	4705	—

Na zasebne dolgove v inozemstvu pa odpade:

Država	Dolgo-ročni dolg	Kratko-ročni dolg	Država	Dolgo-ročni dolg	Kratko-ročni dolg
	v mil. šv. fr.			v mil. šv. fr.	
Jugoslavija	—	520	Ogrska	657	1331
Češkoslovaška	180	325	Avstrija	231	733
Poljska	1888	1194	Romunija	151	410

Od celokupnega zunanjega dolga (javnega: vojnega, dolgoročnega in kratkoročnega ter zasebnega: dolgoročnega in kratkoročnega) odpade na 1 prebivalca:

v Jugoslaviji:	282 švic. fr. (brez vojnega dolga 198 švic. fr.)
v Avstriji:	382 švic. fr. (brez vojnega dolga 382 švic. fr.)
v Poljski:	176 švic. fr. (brez vojnega dolga 126 švic. fr.)
v Romuniji:	289 švic. fr. (brez vojnega dolga 211 švic. fr.)
v Ogrski:	460 švic. fr. (brez vojnega dolga 447 švic. fr.)
v Češkoslovaški:	110 švic. fr. (brez vojnega dolga 52 švic. fr.)

Kako težko obremenjujejo gospodarstvo podonavskih držav ogromni zunanji dolgovi, sledi iz sledečega pregleda:

Na obrestih in amortizaciji plačujejo posamezne države od zunanjih javnih in zasebnih dolgov:

Jugoslavija: obresti: 99 mil. šv. fr. — amortizacije: 49 mil. šv. fr. — skupno: 148 milijonov šv. fr.

Avstrija: obresti: 149 mil. šv. fr. — amortizacije: 78 mil. šv. fr. — skupno 227 milijonov šv. fr.

Ogrska: obresti: 180 mil. šv. fr. — amortizacije: 58 mil. šv. fr. — skupno 238 milijonov šv. fr.

Poljska: obresti: —, amortizacije: —, skupno 368 milijonov šv. fr.

Romunija: obresti: —, amortizacije: —, skupno 115 milijonov šv. fr.

Češkoslovaška: obresti: —, amortizacije: —, skupno 105 mil. šv. fr.,

kar pomenja

v Jugoslaviji: 58·0% skupne vrednosti izvoza v letu 1932

v Avstriji: 40·2% skupne vrednosti izvoza v letu 1932

na Ogrskem: 79·5% skupne vrednosti izvoza v letu 1932

na Poljskem: 58·2% skupne vrednosti izvoza v letu 1932

v Romuniji: 22·5% skupne vrednosti izvoza v letu 1932

na Češkoslovaškem: 9·0% skupne vrednosti izvoza v letu 1932

Ob takem gospodarskem stanju podonavskih držav, ki izvira iz vzrokov, ki smo jih že navedli in katerih eden važnih je nenaklonjenost zapadne in severne industrijske Evrope v izvozu poljedelskih pridelkov, je povsem upravičena zahteva, da zahodna Evropa omeji svoj uvoz poljskih pridelkov iz prekmorskih držav vsaj za ono količino, ki jo morejo dobaviti srednje-evropske agrarne države. S tem bi Evropa z ozirom na svoje investicije v podonavskih državah koristila sebi in evropskemu gospodarstvu.

Ozdravljenje pa bo nastopilo tem prej, če bodo pripomogle k temu s čim tesnejšim gospodarskim zblizanjem.

I. Kaiser.

AMERIŠKE BANKE PREMAGAJO KRIZO

Leta 1931 se je peljal nemški finančni politik R. W. Goldschmidt v Zedinjene države Severne Amerike, da preštudira politiko ameriških bank v času velikega dviga 1922—1929. Rezultat teh in nadaljnjih študij je izšel sedaj v založbi Junker in Dünnhaupt, Berlin, z naslovom: **Bankkredit und Kreditbanken in den Vereinigten Staaten 1920 bis 1932**. Slika, ki nam jo Goldschmidt razvije, je prav zelo poučna. Povzamemo iz knjige razvoj dogodkov v dobi krize 1929 do 1932.

Ta kriza je nadela ameriškim bankam najtežjo preskušnjo v dose-danji njih zgodovini. Drugače kakor v industriji in trgovini, na borzi in v realitetah se je pojavila **depresija bank šele na koncu leta 1930**. Dose-daj so bile spremembe le takšne, kakršne so pri splošnih depresijah vobče. A s pričetkom leta 1931 se prične v ameriškem bančnem gospodarstvu jako nevarno škarjasto pregibanje: na eni strani rastoče izgube in mobilizacija aktivov, na drugi strani hiter padec depozitov.

Do srede leta 1931 je bilo **krčenje depozitov** še v ozkih mejah, in so padle vloge pri vseh bankah proti sredini leta 1929 za 2 milijardi dolarjev. V drugi polovici 1931 so pa padle vloge že za 5 milijard dol. in v prvi polovici leta 1932 za nadaljnji 2 milijardi, vsega skupaj v enem letu za 15 odstotkov vlog od srede leta 1929. Od srede 1932 dalje se je to gibanje ustavilo. Odlično sta pri padanju sodelovala še dva posebna činitelja: domače kopičenje in inozemski dvigi. Kopičenje se je pričelo v poletju 1931 in je doseglo do poletja 1932 obseg 1500 milijonov dol. Inozemski dvigi v dveh velikih sunkih — jesen 1931 in pomlad 1932 — so odvzeli ameriškim bankam približno isto vsoto, zopet poldrugo milijardo dol. Posebno nevarni so postali ti dvigi po svoji hitrosti in po svoji koncentraciji na majhen krog newyorških bank, ki so središče ameriškega bančnega sistema.

Izgube in imobilizacije so bile **najmanjše pri komercialnih kreditih**. Kljub težki krizi so bili ameriškem gospodarstvu skoraj popolnoma prihranjeni bankroti ali plačilne težkoče velikih industrijskih in trgovskih podjetij; in železnice, za katere to ne velja, so prišle kot odjemalke bančnih kreditov le z razmeroma majhnimi zneski v poštev. Inozemski krediti so skoraj v celoti zamrzli in bodo ostali v tem stanju še dolgo dobo let. Z izgubami večjega obsega se računi pač le pri kreditih v Srednji in Južni Ameriki, ki pa v skupnem bančnem okviru nimajo posebne vloge in katerih zamrznjenje je pomembno le za nekatere velike newyorške zavode.

Glavni vir izgub v krizi ameriških bank leži v efekti. Vrhtega se te izgube pred očmi javnosti ne morejo tako lahko prikriti kakor nastopivše ali grozeče izgube pri debitorjih. Od septembra 1931 do poletja 1932 je bil **trg bondov** (obligacij, zastavnic) v **polni deruti**. Inozemska posojila in domači bondi druge vrste so zapadli daleč pod polovico svoje nominalne vrednosti, srednjedobri bondi so izgubili v par mesecih 20 do 30 odstotkov svoje vrednosti in celo najboljše trdno obrestljive vrednote so izgubile 10 do 15 odstotkov. Padanje je zadelo zlasti dve od največjih opor ameriškega bondovega trga, to je ameriške železniške bonde in pa mestna posojila, ki so bila dotlej vzvišena nad vsak dvom in ki so se nahajala v bankah v velikih množinah. Celu posojilom ameriške vlade ni bilo popolnoma prizanešeno. Ko so bili tečajji najnižji, so zaznamenovale efektne zaloge bank ca 2 milijardi dolarjev knjižnih izgub, kar je približno četrtnina lastne glavnice bank.

Pri tem napadu od dveh strani, ojačenem po runih, povzročenih po nezaupanju in izbruhnivših sedaj tu, sedaj tam, so od srede leta 1931 dalje banke v tako velikem številu bankrotirale, da je v jeseni 1931 in še enkrat v pričetku 1932 ves ameriški bančni sistem prišel v resno nevarnost. Od srede 1931 do srede 1932 je prenehalo delovati okoli 2400 bank s 1800 milijoni dol. depozitov, po številu 12% vseh bank, po vrednosti 4%. Še enkrat tako veliko število so mogli rešiti le z opornimi krediti.

Vso to krizo moremo označiti v sredi leta 1932 kot **premagano**. Da so jo pa premagali, so morale zvezne rezervne banke in pa vladni krogi napeti vse sile. Odločili so veliki oporni krediti v znesku ca 750 milijonov dol., ki jih je dala od zakladnega urada (finančnega ministrstva) financirana Reconstruction Finance Corp. v prvi polovici leta 1932 ogroženim bankam na razpolago, v svrhu odplačevanja upnikov; tem opornim so se pridružila nadaljnja tekoča sredstva v višini ca 1 milijarde dol., ki so jih dale trpečim bančnim zavodom zvezne rezervne banke potom državnoposojilnih nakupov. Pod vplivom prenehanja bančnih polomov in brez težkoč izvršenega odplačila inozemske imovine se je v sredi preteklega leta izvršil **preobrat v razpoloženju**, javlajoč se v prvi vrsti v tečajnih dvigih na borzah — tečaji bonov so mogli v par tednih popraviti večino izgub vsega leta —, dočim se je v gospodarstvu in pri kreditnih bankah javil preobrat doslej le v toliko, da je prenehalo nadaljnje nazadovanje.

Goldschmidt je mnenja, da so velike težkoče leta 1931/32 s tem najbrž premagane, pravi pa, da so **slabe strani** ameriškega bančnega gospodarstva, ki so končno bile vzrok teh težkoč, še **ostale**. Velika ameriška bančna reforma se mora še izvršiti. Med tem sprejeti Glassov zakonski osnutek pomeni prvi korak v tej smeri.

Goldschmidt označa kot potrebno, da se velike ameriške banke razvijejo **zopet nazaj k tipu čiste kreditne banke**, če se hoče preprečiti ponovitev težkoč zadnjih let. V prvi vrsti morajo priti banke splošno do prepričanja, bolj kot doslej, da se hipotekarni krediti kaj malo pripravni za obrat kreditnih bank. Enakega pomena je razdružitev zveze z delovanjem emisijskih bank, ki je postala v zadnjih letih napredka pretesna.

V koliko se da razvoj izvesti v smeri nazaj, zavisi mnogo od tega, kako se bo ameriško gospodarstvo pri prvem bodočem dvigu financiralo. Ker se samostojno financiranje pač ne bo moglo uporabiti v tako velikem obsegu kot se je izvajalo doslej, zavisi po mnenju Goldschmidta poseg po bančnih kreditih v bistvu od hitrosti in izmere, v kateri zadobi ameriški glavnični trg zopet sprejemno zmožnost za zasebne emisije; spričo nenaklonjenosti mnogih ameriških podjetij napram dolgoročnim obveznostim gre tu v prvi vrsti za delnice.

V. Š.

NEKAJ ŠTEVILK ZA SVETOVNO GOSPODARSKO KONFERENCO

Morda se bo ta velevažna konferenca vendarle sestala. Resnost položaja nam postane zmeraj jasna šele tedaj, kadar je treba plačati. Zato je dobro, da si ogledamo par števil, ki nam finančno sliko sveta kolikor toliko raztolmačijo. Poglejmo najprvo strahotne številke v razvoju svetovne trgovine od leta 1928 dalje.

Svetovna trgovina v milijardah zlatih dolarjev

Uvoz:	1928	1929	1930	1931	1932
Evropa	19.5	19.7	16.8	13.2	8.4
Sev. Amerika in Kanada	5.3	5.6	4.1	2.7	1.7
Azija	3.7	3.6	2.8	2.1	1.4
Južna Amerika	1.9	1.8	1.3	0.7	0.5
Afrika	0.8	0.9	0.8	0.6	0.4
Avstralija in Oceanija	0.9	0.9	0.7	0.3	0.2
Skupaj	32.1	32.5	26.5	19.6	12.6

Izvoz:	1928	1929	1930	1931	1932
Evropa	15·6	15·7	13·7	10·0	6·8
Sev. Amerika in Kanada	6·5	6·2	4·3	2·8	2·1
Azija	3·6	3·5	2·6	1·9	1·2
Južna Amerika	2·2	2·2	1·4	1·1	0·7
Afrika	0·9	0·8	0·7	0·6	0·5
Avstralija in Oceanija	0·9	0·8	0·6	0·4	0·3
Skupaj	29·7	29·2	23·3	16·8	11·6

(Severna Amerika so ameriške Zedinjene države.)

Če bo šlo tako naprej, kmalu nihče ne bo nič več kupil. Bilanca Evrope se je seveda »izredno zboljšala«; saj je bila leta 1928 še s 4 milijardami pasivna, lani pa samo še s 1600 milijoni dolarjev. Kako je padla zunanja trgovina tudi drugod! Kar tabelo študirajmo!

Ves obseg zunanje trgovine je padel od 62 milijard dolarjev v letu 1928 na 24 milijard v preteklem letu, torej za 38 milijard ali za več kot 61 odstotkov!! Deloma ima nazadovanje svoj vzrok v kolebanju cen, a le deloma!

Nič manj važna je neka druga majhna skupina števil: zaloge zlata in bančni dolgovi:

Zaloge zlata in bančni dolgovi najvažnejših dežel v milijardah dolarjev

	Zlato	Novčnice plus žiro	Dolgovi bank in hranilnic	Skupna obveznost	Zlato v % obvez- nosti (okroglo)
Severna Amerika	3·9	6·2	48·4	54·6	7
Anglija	0·7	1·8	7·2	9·0	8
Nemčija	0·2	0·9	4·5	5·4	4
Francija	3·2	4·1	2·2	6·3	50
Italija	0·3	0·8	1·6	2·4	12
Švica	0·5	0·5	1·4	1·9	26
	8·8	14·3	65·3	79·6	11

Vse svetovne zlate zaloge novčnih bank znašajo sedaj okoli 11·6 milijarde dolarjev; v gornjem seznamu je vsebovanih okoli 76 odstotkov vseh svetovnih zlatih bančnih zalog. Sicer se pa o razdelitvi teh zalog neprestano bere in govori. Manj znano je bilo doslej razmerje zlatih zalog do skupnih obveznosti; k obveznostim štejemo poleg bankovcev in žiro-imovin slednjič tudi hranilne vloge v bankah in hranilnicah. Prav v zadnji ameriški bančni krizi se je jasno videlo, kaj se pravi, če ima kakšna dežela v razmerju do zlata preveč bančnih dolgov. Bankovcev ne smemo tiskati, ker bi se to imenovalo »inflacija«, bank pa tudi ne smemo zapustiti. Kaj je naredila Amerika? Najprvo so banke zaprli, in ko se je to izkazalo kot slabo, so natisnili bankovce. Niso pač mislili, da je bilo to, kar imenujemo »inflacija«, že davno tukaj in da je imelo svoje jedro v bančnih dolgovih.

Zanimiv je študij razmerja zlata do obveznosti. Franciji se v tem oziru najboljše godi. Jasno je eno: »Manj ko je v kakšni državi omejitve, boljše je zlato kritje. Zaključki nam morejo biti torej jasni.«

—n

SIROVINSKE CENE IN SVETOVNA POLITIKA

Razvoj svetovnih dogodkov se vrši letos precej enako kot lani. Tudi lani so dvomili nad uspehom konference v Lausanne, in ga je vendar imela. Namesto Lausanne imamo letos Zenevo in London, politiko in gospodarstvo.

Košček prakse je vsekakor že absolviran. Ena prvih točk svetovne konference, zvišanje sirovinskih cen, se pričinja že javljati, kakor nam kaže sledeči seznam o cenah v Ameriki:

Vrsta blaga	3. marec 1932 (pred nastopom Roosevelta)	18. april 1932 (pričetek ameriške inflacije)	Maj 1932
Pšenica (Chicago)	48.—	62.—	72.—
Bombaž (New York)	6.25	6.75	8.50
Sladkor (New York)	0.93	1.19	1.32
Kavčuk (New York)	3.06	3.70	4.62
Cin (New York)	23.75	26.75	35.75
Baker (New York)	5.—	5.25	7.—

25- do 33odstotni dvig cen nikakor ni enak padanju dolarja, ki je v isti dobi samo 15odstotno. Svetovne sirovinske cene so mednarodno narasle, ne samo lokalno; zlasti v Londonu, ob skoraj istem stanju funta. Gibanje je solidno. V praksi se teoretično najtežji problemi hitro rešijo, če se pokažejo prvi uspehi, in tako se bo dobil tudi za nakup potrebni denar, čeprav ga sedaj ni. V obtoku se nahajajo denar je olje gospodarstva, in s pomočjo tega olja se bo pričel hitreje vrteti tudi svetovni politični stroj. Hausse sirovin je velikega pomena, je prvi korak do miru.

—11

T O I N O N O

Stečaji in prisilne poravnave v mesecu aprilu 1933

Društvo industrijcev in veletrgovcev v Ljubljani objavlja za čas od 1. do 30. aprila naslednjo statistiko (številke v oklepaju se nanašajo na isto dobo preteklega leta:

1. Otvorjeni stečaji: v Dravski banovini 4 (8), Savski 12 (7), Vrbaski — (—), Primorski 4 (7), Drinski 2 (4), Zetski 1 (1), Dunavski 4 (13), Moravski 1 (15), Vardarski 1 (11), Beograd, Zemun, Pančevo — (5).

2. Otvorjene prisilne poravnave izven stečaja: v Dravski banovini 5 (24), Savski 9 (30), Vrbaski — (5), Primorski — (9), Drinski 2 (12), Zetski — (1), Dunavski 4 (28), Moravski — (—), Vardarski 1 (2), Beograd, Zemun, Pančevo 1 (11).

3. Otvorjena posredovalna postopanja: v Dravski banovini 17, Savski 43, Vrbaski 3, Primorski 8, Drinski 19, Zetski 7, Dunavski 9, Moravski 1, Vardarski 1, Beograd, Zemun, Pančevo 4.

4. Odpravljeni stečaji: v Dravski banovini 1 (10), Savski 14 (4), Vrbaski — (1), Primorski 1 (1), Drinski 6 (4), Zetski 2 (—), Dunavski 6 (8), Moravski 6 (3), Vardarski 1 (8), Beograd, Zemun, Pančevo 3 (—).

5. Odpravljene prisilne poravnave izven stečaja: v Dravski banovini 14 (18), Savski 26 (15), Vrbaski 7 (1), Primorski 16 (2), Drinski 10 (2), Zetski 3 (3), Dunavski 7 (29), Moravski 1 (—), Vardarski — (5), Beograd, Zemun, Pančevo 6 (—).

Davki v Dravski banovini

Statistika dohodkov iz neposrednih davkov v Dravski banovini kaže jako zanimive podatke.

Predpis neposrednih davkov je ostal preteklo leto skoraj neizpremenjen. Znašal je 254.2 milijona Din napram 253.1 mil. Din v letu 1931.

Dohodki iz neposrednih davkov so preteklo leto dosegli 221.6 mil. Din, 1931 pa samo 185.4 mil. Din. To vsekakor kaže, da je bil kljub težjim gospodarskim prilikam davčni postopek v letu 1932 še ostrejši nego 1931.

Kako je plačevala Dravska banovina neposredne davke sledi iz sledečih podatkov:

V celi državi se je pobralo na neposrednih davkih:

1927:	1713.0 mil. Din
1928:	1774.1 mil. Din
1929:	2005.8 mil. Din
1930:	2323.4 mil. Din
1931:	1771.9 mil. Din
1932:	1676.3 mil. Din

Od tega pa je plačala Dravska banovina:

1927:	228.9 mil. Din (13.4 % celokup. dohodka na neposr. d.);
1928:	209.2 mil. Din (11.2 % celokup. dohodka na neposr. d.);
1929:	205.2 mil. Din (10.2 % celokup. dohodka na neposr. d.);
1930:	225.9 mil. Din (9.7 % celokup. dohodka na neposr. d.);
1931:	199.9 mil. Din (10.5 % celokup. dohodka na neposr. d.);
1932:	225.0 mil. Din (13.4 % celokup. dohodka na neposr. d.);

Na posamezne vrste neposrednih davkov je odpadlo leta 1932:

davčni zaostanki: 42·9 mil. Din (1931: 33·5 mil. Din);
zemljarina: 22·8 mil. Din (1931: 30·6 mil. Din);
zgradarina: 24·0 mil. Din (1931: 22·2 mil. Din);
pridobnina: 23·3 mil. Din (1931: 29·1 mil. Din);
rentnina: 1·9 mil. Din (1931: 2·1 mil. Din);
družbeni davek: 23·7 mil. Din (1931: 22 mil. Din);

uslužb. davek: 36·6 mil. Din (1931: 48·95 mil. Din);

davek na potujoče obrti in zavar. potnike: 0·6 mil. Din (1931: 0·8 mil. Din);
luksuzni davek: 0·46 milijonov Din (1931: —);

davek na poslov. promet: 66·6 mil. Din (1931: 51·0 mil. Din);

skupni predpis torej 254·2 mil. Din (1931: 253·1 mil. Din).

Trošarine je bilo plačane v Dravski banovini 17·96 mil. Din, taks 38·9 mil. dinarjev, v kolikor se knjižijo pri ljubljanski finančni direkciji. Pri tem pa ni vračunana trošarina na sladkor, ki ga plačajo tovarne, na kavo itd.

Skupno število davčnih obvezancev je bilo v letu 1932 okrog 400.000.

Angleški kapital v Jugoslaviji

Po podatkih angleškega polmesečnika »South Slav. Herald«, ki izhaja v Beogradu, je v naši industriji vložena mnogo angleškega kapitala.

Največ angleškega kapitala je investirano v naši rudarski industriji in sicer v sledečih večjih rudarskih družbah:

»Allatini rudniki«, London — Skoplje (kromova ruda) z delniško glavnico 5 milijonov Din; — »Balkan Mining Development Co.«, Beograd, z glavnico 1 milij. Din; »Novo Brdo Mines Ltd« (cink, svinec) London — Beograd, glavnica 180.625 funtov (selection Trust); — »Trepča Mines Ltd« (selection Trust), London-Beograd, Kosovska Mitrovica, glavnica 1.125.000 funtov šterlingov (svinec, srebro in cink); — »Zletovo Mines«, London-Beograd, glavnica 5 milijonov Din (svinec, cink in baker).

Izključno z ali v velikem delu z angleškim kapitalom obratujejo: »Jugoslovanska udružena banka« v Zagrebu, ki je v interesni zvezi z »Anglo-Internationale bank« v Londonu. — Anglo-čehoslovaška in kreditna banka v Pragi s podružnico v Beogradu. — »Sardid« tovarna strojev, Smederevo (Vickers Armstrong, London) z glavnico 50.000.000 Din. — Ladjedelnica »Yarrow« v Beogradu-Kraljevicu, z del-

niško glavnico 7.452.000 dinarjev. — »Destilacija drva d. d.« v Tesliću, z glavnico 20 milijonov Din. — »Jugoslavensko Schicht Lever d. d.« z glavnico 8 milijonov Din. Samo v teh družbah je torej vložena več ali manj, preko 100 milijonov Din, angleškega kapitala.

Iz poslovanja konzumnega združenstva 1932

Iz poslovanja nekaterih konzumnih zadrug v letu 1932 posnemamo: Nabavljalna zadruga uslužbencev državnih železnic v Ljubljani je vzdrževala prodajalne specerijskega in manufakturnega blaga ter organizirala tudi preskrbo članstva z mesom in mesnimi izdelki.

Tekom preteklega leta je zadruga oddala zadrugarjem raznega blaga v vrednosti 44·7 milijona Din. Na oddanem blagu je imela zadruga 7·8 milijona Din kosmatega dobička in 3·8 milijona Din čistega dobička. Vrednost zaloge blaga je znašala konec leta 7·5 milijona Din.

Glavni savez srpskih zemljoradniških zadrug v Beogradu je štel konec preteklega leta 2509 zadrug, od katerih je bilo 1017 nabavljalnih.

Zadruge so prodale do konca junija 1932 40·2 milijona kg življenskih potrebščin v vrednosti 62·3 milijone Din, v drugi polovici leta pa 6·6 milijona kg za 7 milijonov Din, skupaj torej 46·8 milijona kg za 69·3 milijona Din.

Pridelek vina

Po podatkih ministrstva za kmetijstvo je znašal pridelek vina v letu 1932 v naši državi 4.287.138 hl na 209.403 ha površine.

Od skupnega pridelka je odpadlo: na Dravsko banovino 559.133 hl, Savsko 1.294.708 hl, Dunavsko 971.706 hl, Primorsko 668.290 hl, Moravsko 560.502 hl, Vardarsko 182.673 hl, Zetsko 113.557 hl, Drinsko 30.160 hl, Vrbasko 6.408 hl. Naša banovina stoji torej v pogledu količine pridelanega vina na 5. mestu v državi.

V razdobju 1928 do 1932 pa je znašal pridelek vina povprečno 3.925.055 hektolitrov.

Hranilne vloge v slovenskih hranilnicah

Po izkazu Zveze jugoslovanskih hranilnic v Ljubljani se je gibalo stanje hranilnih vlog v slovenskih hranilnicah: 31. decembra 1929 so znašale hranilne vloge 1012·0 milijonov Din; 31. decembra 1930: 1182·0 milijonov; 31. decem-

bra 1931: 1264,4 milijona, 31. decembra 1932: 1188,3 mil. Din.

Kakšno je bilo gibanje hranilnih vlog v večjih slovenskih hranilnicah, kaže sledeči pregled po stanju z dne 31. marca t. l. napram stanju 31. decembra l. 1932:

Ljubljanska mest. hranilnica 31. marca 1933: 431,6 (31. 12. 1932: 446,3 milijona Din). — Mestna hranilnica Maribor 128,3 (132,5). — Mestna hranilnica Celje 48,4 (50,7). — Mestna hranilnica Kranj 43,5 (44,6). — Mestna hranilnica Novo mesto 34,3 (35,6). — Mestna hranilnica Kamnik 16,7 (17,1). — Mestna hranilnica Kočevje 11,0 (11,3). — Mestna hranilnica Ptuj 13,6 (14,8). — Okrajna hranilnica Slovenjgradec 23,0 (27,0). — Mestna hranilnica Brežice 10,4 (10,8) i. t. d.

Poštna hranilnica v letu 1932

Iz podatkov o poslovanju Poštne hranilnice sledi, da je imela poštna hranilnica v preteklem letu 218 milijard dinarjev prometa.

Število čekovnih računov je porastlo od 20.400 v letu 1931 na 21.888.

Vloge na tekoči račun so znašale konec 1932: 944.450.685,17 Din napram 799.633.083,91 Din v letu 1931.

Promet tekočih računov je dosegel 56 milijard 592.051.972,42 Din, 1931 pa 63 milijard 212.885.182,20 Din.

Hranilni promet je dosegel izredni uspeh. Število vlagateljev se je povzpelo od 177.252 v l. 1931 na 216.957 v l. 1932. Hranilne vloge pa so porastle od 334.140.637,48 Din na 442.673.550,34 dinarjev.

Konec 1932 je znašalo stanje tekočih računov 832.387.163,23 Din. Od te vsote je bilo plasiranih: pri denarnih zavodih 210.603.370,02 Din, pri ministrstvu za finance 294.427.599,59 Din, pri ministrstvu za promet 186.360.421,62 Din, pri direkciji državnega svilarstva Din 7.378.197 Din, pri upravi monopolov 100.297.500 Din, pri občinah 33.473.075 dinarjev.

Lombardnih posojil in posojil po tekočem računu bankam, oblastnim za drugim za poljedelski kredit, raznim drugim zadrugam in samoupravnim oblastvom je odobrila poštna hranilnica preteklo leto 37.519.506,25 Din.

Glede kreditiranja gospodarstva pravi poštna hranilnica, da ni mogla vršiti kreditiranja gospodarstva v zadovoljujoči meri iz sledečih dveh razlogov: ker stanje gospodarstva nalaga največjo previdnost in ker z ozirom na razpolo-

ženje vlagateljev mora imeti čim večjo gotovino v cilju ojačanja svoje likvidnosti.

Predlogi za svetovno gospodarsko konferenco

Upravni odbor Mednarodne trgovske zbornice je sestavil pred kratkim besedilo spomenice, ki bo predložena svetovni gospodarski konferenci. Ta spomenica obravnava nazore zastopnikov industrije, trgovine, financ in prometa 47 držav v valutarno političnih in gospodarskih ukrepih, ki so za odstranitev krize potrebni. Spomenica bo predložena tudi kongresu Mednarodne trgovske zbornice na Dunaju.

Glavne težnje te spomenice so:

Na svetovni gospodarski in finančni konferenci zastopane vlade morajo podvzeti vse, da se na političnem področju ustvarijo pogoji za mir in zaupanje, ki so bistvena podlaga načrtu gospodarske obnove.

Upostavitve mednarodne valute je največjega pomena.

Vlade se morajo sporazumeti, da upostavijo red v financah svojih držav, uravnesijo svoje proračune, predvsem z znižanjem svojih izdatkov, da na vsak način preprečijo inflacijo.

Vse vlade naj delujejo na zvišanje cen surovinam in sicer s tem, da z odpravo omejitev ustvarijo ugodne pogoje za obnovo svetovnega gospodarstva.

Vlade morajo skrbeti za to, da se odstranijo plačilne težkoče z inozemstvom.

Spomenica govori nato še o stabilizaciji tarif na nižjem nivoju, o nadprodukciji surovin, ki jo je treba omejiti in o težkočah v pomorstvu.

Brezposelnost

Mednarodni urad dela je izdal svoje redno tromesečno poročilo o brezposelnosti v svetu.

Po tej statistiki je bilo v Nemčiji meseca februarja t. l. 6.000.958 brezposelnih, v Angliji 2.914.214, v Italiji 1.220.387, na Češkoslovaškem 918.334, v Avstriji 478.034, v Franciji pa 368.929, v Poljski 266.601.

V Združenih državah Amerike je bilo po izkazu ameriške sindikalne Zveze konec januarja t. l. 12 milijonov brezposelnih. Po drugih podatkih pa je bilo v Ameriki v novembru 1932 — 15.252.000 brezposelnih, z družinskimi člani pa okrog 37,5 milijona.

Pri nas je brezposelnost sorazmerno majhna. Po podatkih javnih borz dela

je bilo decembra 1922 — 14.248 brezposelnih. To število je doseglo v mesecu februarju t. l. 25.346, sedaj pa je zopet v upadanju. Če vzamemo povprečno, da znaša brezposelnost po podatkih javnih borz dela 20.000, tedaj znaša pri nas brezposelnost le okrog 4% zaposlenega delavstva, ki ga je bilo pričetek tekočega leta 533.265.

Zavarovanje zoper brezposelnost

Zavarovanje zoper brezposelnost je proniklo iz Anglije, kjer so delavski sindikati že v polovici 19. stoletja ustanavljali sklade za pomoč brezposelnim delavcem.

Z veliko brezposelnostjo, ki jo je izzvala gospodarska kriza, pa se je uvedlo doslej v 9 državah zakonskim potom zavarovanje zoper brezposelnost.

V Nemčiji obstoja zavarovanje zoper brezposelnost, v katerem je 18 milijonov zavarovancev, v Avstriji 1 milijon, v Bolgariji 280.000, v Angliji 12,5 milijona, na Irskem 284.000, v Italiji 4,5 milijona, na Poljskem 1 milijon itd. Fakultativno zavarovanje pa obstoja v Belgiji, na Danskem, na Finskem, v Franciji, na Norveškem, v Holandiji, v Švici in na Češkoslovaškem.

Pri nas so uvedli zavarovanje proti brezposelnosti nekateri delavski sindikati. Tako daje n. pr. Zveza grafičnih delavcev letno povprečno 2,5 milijona dinarjev brezposelne podpore.

Skrb za brezposelne pri nas vobče ni organizirana. Banovine so izdale leta 1931 na brezposelnih podporah 2.800.000 dinarjev; občine 1.649.000 Din; delavske zbornice 650.000 Din. Prostovoljne delavske organizacije so podprle brezposelne s 3 milijoni Din. Borze dela so izdale 1931 na denarnih podporah 5 milijonov 152.286 Din, na polovičnih vozniških kartah brezposelnim pa je dala državna železnica 3.589.543 Din. Zasebna društva so izdala v to svrhu okrog 1 milijon Din, tako da je bilo izdano leta 1931 v državi okrog 15 milijonov Din brezposelnih podpor.

Petrolej

Slučaj je dal često povod velikim iznajdbam in odkritjem. Tako je bilo z iznajdbo smodnika, kakor tudi z odkritjem petrolejskih vrelcev. L. 1859 je našel Drake pri kopanju vodnjaka v Oil Creek pri Titusville v Pensylvaniji slučajno petrolejski vrelec, ki je dajal dnevno 40 hl petroleja.

Zemeljsko olje pa so sicer poznali tudi že stari Grki in Rimljani, ki ga pa niso znali prav uporabljati. V surovem stanju so ga uporabljali za bal-

zamiranje mrtvecev in kot malto pri kamenitih stavbah.

Petrolejska industrija pa se je pričela razvijati šele po Drakejevem odkritju. Od onega časa so navtrali v Pensylvaniji neizčrpne petrolejske vrelce, ki so oskrbovali svet s tem oljem.

Pred 70. leti je obstojalo v Severni Ameriki in Pensylvaniji 380 družb, ki so pridobivale petrolej in več nego 2000 vrelcev je bilo v obratu. Tako je postal petrolej v sorazmerno kratkem času eden najvažnejših trgovskih predmetov, kar je dalo povod, da so pričeli tudi v Evropi iskati petrolejske vrelce.

Uradniške zadruga v Nemčiji

V Nemčiji je 78 uradniških bank; 74 je priključenih Nemški uradniški združni zvezi v Berlinu kot revizijski zvezi. Poleg tega je včlanjenih v Nemški uradniški združni zvezi še 28 uradniških zadrug, ki se pečajo z blagovnim gospodarstvom. Državna osrednja blagajna nemških uradniških bank je centralna banka zanje.

Število zadrugarjev se ceni na približno 250.000; pride zraven še okoli 100.000 uradnikov, ki niso zadrugarji, ki imajo pa svoje prihranke naložene v uradniških bankah. Skoraj vsak četrti nemški uradnik je gospodarsko v zvezi z uradniškim denarnim gospodarstvom.

Vzrok za ustanavljanje uradniških denarnih zavodov je bila stiska, proti kateri se je bilo treba boriti s samopomočjo. Ravno v časih posebne stiske in sile je bilo ustanovljenih največ uradniških bank. Prvi uradniški denarni zavod je bil ustanovljen leta 1862, in sicer v Poznanju. Ustanavljanje v večjem obsegu se je pa pričelo šele po letu 1880. Od leta 1880 do 1890 so bile ustanovljene uradniške banke v Altoni, Dresdenu, Hamburgu, Kasselu, Kölnu, Potsdamu in Stettinu; v letih 1890 do 1900 sta bili ustanovljeni samo dve takšni banki, v Kielu in Vratislavi (Breslau), v letih 1900 do 1918 tudi samo dve, a v letih 1921 in 1922 kar 17, itd.

Uradniške banke so se izkazale vse-skoz kot pripravno sredstvo za zadovoljitev kreditnih potreb v krogu njih članov. Bile so ustanovljene v času stiske; današnji čas je tudi čas sile in potrebe, in so te banke kakor nalašč ravno sedaj najbolj potrebne. Profesor dr. Stein je dejal: »Zadruga so označili za največje socialno delo nemškega meščanstva in morda bomo nekoč imenovali uradniške kreditne zadruga največje socialno in stanovsko-politično delo nemškega uradništva«.

D R U Š T V E N E V E S T I

Občni zbor Slovenskega trgovskega društva v Mariboru. — V soboto dne 29. aprila t. l. zvečer se je vršil občni zbor STD v Mariboru v lovski sobi hotela »Orel«. Vodil ga je agilni in požrtvovalni predsednik Branko Mejovšek. Pred prehodom na dnevni red je med drugim pozdravil dr. Kukovca, ministra na razpoloženju. V svojem uvodnem govoru je posebno povdaryl lep napredek in razmah društva v minuli poslovni dobi ter njegovo delovanje zlasti v stanovskem, narodnem in gospodarskem oziru. Grajal pa je tudi nezanimanje nekaterih članov, ki bi lahko pokazali več smisla za društvena, gospodarska in nacionalna vprašanja. Le v skupnem složnem in resnem delu bo uspevalo društvo, ki naj bo ponos našega narodnega in obmejnega Maribora.

Iz tajniškega poročila Ferda Pinterja, ki se je radi njegove službene odsotnosti le prečitalo, zveni pred vsem graja nekaterih trgovcev, kateri se po stari navadi raje udejstvujejo pri drugih društvih z vnemo, kakor pa v lastnem stanovskem. Tekom leta je poslalo društvo deloma na lastne stroške, deloma s prispevkom Združenja trgovcev v Mariboru, prof. Rakušo v tečaj za aranžiranje izložbenih oken na Dunaj z namenom, da se priredijo potem slični tečaji v Mariboru. Tečaji naj bi pomagali trgovcem pri današnjem težkem gospodarskem stanju do boljšega razpečavanja blaga in čim moderneje urejenih izložbenih oken, s čimer bi lažje privabili tuje kakor tudi domačine v svoje trgovine. Da bi bil pa uspeh čim večji, so poslali nekateri trgovci svoje uslužbence v ta tečaj na lastne stroške. Tekom leta je priredilo društvo tri predavanja in sicer so predavali prof. Rakuša: o aranžiranju izložbenih oken, prof. dr. Rutar: o bilanci našega gospodarstva v letu 1932 ter višji uradnik podružnice Narodne banke Tavčar: o možnostih in sredstvih za omiljenje zastoja v našem gospodarstvu. Med drugim se prečita tudi pismena zahvala nar. poslanca ravnatelja Krejčija na društveno brzojavko, s katero se je odobravalo njegov energični in umestni nastop za prosep našega gospodarstva, ki ga je imel v proračunskem odboru ob priliki proračunske razprave. Društvo se je tudi udeležilo po svojih odposlancih sestanka gospodarskih krogov, ki se je vršil pri generalu Maistru na inicijativo centrale Narodne Odrbane glede akcije »Svoji k svojim«. Namen tega sestanka je bil, da bi se organiziralo razpečavanje blaga, izdelanega le v domači industriji in obrti, seveda če bo odgovarjalo zahtevam kupcev in če bodo pogoji vsaj taki, kakršne nudijo tuji producenti. Končno poziva tajnik bodoči odbor, da usmeri svoje delovanje v pravec, da se pritegne k sodelovanju tudi trgovske pomočnike, bodoče nositelje in predstavnike naše trgovine.

Blagajnik Preac poroča, da je imelo društvo tekom leta 60 plačujočih članov in je bilo Din 3.594— dohodkov ter Din 4.616— izdatkov. Premoženjsko stanje društva znaša Din 25.331:37. Med letom je umrl 1 član, 5 jih je pa izstopilo. Z ozirom na precejšnje število slovenskih trgovcev v Mariboru je stanje prav pičlo, kar pa se mora v bodoče popraviti in pritegniti k sodelovanju vse mariborske in okoliške slovenske trgovce, da bo moglo društvo zastopati z znatno večjo vnemo zahteve mariborske slovenske trgovine.

Sledilo je poročilo vodje enoletnega trgovskega tečaja prof. Strune. Tečaj vodi društvo pod svojim okriljem z namenom vzgajati narodno zavedne pomožne pisarniške moči, ki naj bodo podpora mariborskega slovenskega trgovstva. Pouk je poverjen profesorjem državne trgovske akademije, katerih strokovna kvalifikacija jamči za dober napredek tečaja. V minulem šolskem letu je obiskovalo tečaj 28 gojencev, ki so tudi vsi položili končni izpit. Končnemu izpitu so prisostvovali člani društva, da so se mogli tudi osebno prepričati o napredku gojencev svojega tečaja. Pred končnim izpitom pa so se vršile tudi zanimive strojepisne in stenografske tekme, pri katerih so učenci pokazali veliko izurjenost in spretnost v teh predmetih. Letošnji obisk tečaja je radi težke gospodarske krize nekoliko slabši. Poročevalec je zaključil z željo, da naši trgovci namestijo poleg absolventov drž. trgovske akademije tudi čim več absolventov svojega tečaja v pisarnah, ker le na ta način bo obstoj tečaja, ki nesebično deluje za narodni in gospodarski prosep našega obmejnega prebivalstva, toliko bolj zagotovljen.

Pri volitvah je bil ponovno izvoljen za predsednika Branko Mejovšek, za podpredsednika Ferdo Pinter. V odbor pa ravnatelja Pišek in Strgar, trgovci Rozina Drago, Paš Anton, Preac Alojz, Brišnik Zlata, Kovačič F., Anderle Zdravko in prof. Struna. Za namestnike Jančič Karel, Majer Franjo, Kravos Ivan ter Lah Jakob. Preglednika računov sta Lenart Rado in Šostarič Ivo. Razsodišče pa tvorita dr. Kukovec in Oset Miloš.

Pri slučajnostih se je razpravljalo o sodelovanju društva pri Mariborskem tednu in se je izvolil v ta namen poseben odbor, ki naj zastopa društvo v tej gospodarsko važni in pomembni ustanovi. Dr. Kukovec pa je povdarjal, da se morajo z ozirom na nastalo politično sodelovanje Male antante združiti tudi vse gospodarske institucije k skupnemu delovanju, ker bo le na ta način mogoče obdržati našo narodno in gospodarsko samostojnost ter težko priborjeno svobodo, ki je tudi pogoj kulturnega, trgovskega in gospodarskega napredka mladih narodov. Kot predsednik Češko-jugoslovanske lige se živo zanima za vsa naša narodna in trgovska vprašanja, da bi čim lažje usmeril delovanje tudi tega društva v občo narodno in gospodarsko korist ter čim tesnejše kulturno in gospodarsko zблиžanje obeh slovanskih narodov.

Na poročilo trgovca Majerja z ozirom na članek v »Trgovskem listu« z dne 30. marca, kjer se žigosa izjava Voje Gjorgjevića, predsednika upravnega odbora zemljihradniških nabavljajnih zadrug, ki se je izrazil, da morajo zadruge uničiti vse samostojne trgovce, je občni zbor proti takim izjavam ogorčeno protestiral. Kajti že od nekdaj so bili trgovci onj činitelj, ki je pospeševal gospodarski in kulturni napredek v narodnem življenju in dosedaj se še ni slišala izjava, da bi moral ta stan radi zadrug propasti. Dolžnost vseh merodajnih faktorjev je skrbeti za to, da se take izjave ne pojavijo več v našem gospodarskem in trgovskem življenju, ki morajo pri naših realnih, solidnih in narodno zavednih trgovcih vzbuditi le nevoljo. Nato je sledila še debata o perečih trgovskih vprašanjih, kakor nabava deviz in plačilnih sredstev na domačem tržišču in za tujino, o krošnjarijih in trgovskih potnikih, kateri vsiljujejo svoje manj vredno blago po cestah, privatnih stanovanjih in pisarnah. Na ta dejstva bi se morale ozirati naše obrtne oblasti, da na ta ali oni način preprečijo postopanje teh ljudi ter zaščitijo našega trgovca in obrtnika, ki se morata težko boriti za svoj obstanek.

S pozivom, da vsi člani podpirajo stremljenje odbora v njegovem delovanju v korist društva in za napredek slovenskega trgovstva v Mariboru, je zaključil predsednik dobro uspel 22. redni občni zbor.

IV. redna odborova seja Trgovskega društva »Merkur« za Slovenijo v Ljubljani se je vršila v torek dne 9. maja t. l. ob 8. uri zvečer v posvetovalnici Združenja trgovcev v Trgovskem domu. Predsednik dr. Fran Windischer je pozdravil navzoče, ugotovil sklepčnost in otvoril sejo. Odsotne odbornice in odbornike je opravičil. — Poročal je o darilih veletržca Ivana Samca v Ljubljani v znesku Din 1.000 ter o dvakratnem darilu Jugoslovanskega d. d. Schicht-Lever v Osijeku po Din 500. — Spominjal se je smrti dolgoletnega zvestega člana Emila Dobriča, čigar rodbini je bilo izrečeno pismeno sožalje. — Ob petdesetletnici knezoškofa dr. G. Rožmana je predsednik izrazil osebno čestitke našega društva. Prejeli smo zahvali predsednika upravnega sodišča za Slovenijo dr. Ivana Vrtačnika za čestitke ob njegovih šestdesetletnici in predsednika Društva industrijcev in veletrgovcev Staneta Vidmarja za čestitke povodom imenovanja za člana banovinskega sveta. Predsedniku Gremija trgovcev Vilku Weixlu smo čestitali ob praznovanju petindvajsetletnice trgovske samostojnosti. Rodbini Majdičevi v Kranju smo izrekli sožalje ob smrti gospe Majdičeve. — Predsednik je poročal o uspehu dosedanjega prodajanja Trgovskega koledarja 1933. — Izrekel je posebno zahvalo trudoljubnemu odborniku Franu Kovaču za nabrani znesek za našo podporno zbirko. — Društveni tajnik Anton Agnola je podal poročilo posredovalnice in tajniško poročilo za dobo od zadnje seje. Poročili je vzel odbor odobrilno v vednost. — Predsednik je razpravljal o občnem zboru in odbor je sklenil, da prepusti predsedniku določitev dneva občnega zbora. — Društveni blagajnik Josip Krek je obširno poročal o gospodarskem položaju društva koncem leta 1932 na podlagi zaključnih računov za preteklo leto. Iz poročila je razvidno, da se je odbor trudil po najboljših močeh, prilagoditi društveno poslovanje z zmanjšanimi društvenimi dohodkom, kakor tudi dejstvu, da z naloženim denarjem ni mogoče razpolagati za tekoče potrebe. Predsednik dr. Fran Windischer je izrekel toplo zahvalo marljivemu dolgoletnemu blagajniku za obsežno pregledno poročilo, katero je odbor odobril согласно za predložitev občnemu zboru. — Sklenilo se je prodati društveni klavir. Sklepe seje ob ¼ na 10.

Darilo Trgovskemu društvu »Merkur« v Ljubljani. Firma Jugoslovanska d. d. Schicht-Lever v Osijeku je darovala društvu Din 500— po svojem zastopniku v Ljubljani gospodu I. Pleterskem za podporo brezposelnih. Za velikodušno darilo izreka društvo firmi Jugoslovansko d. d. Schicht-Lever najlepšo zahvalo.